

Årsskrift
2014

Hals Museumsforening og Arkiv

Bliv medlem af Hals Museumsforening og Arkiv:

Et personligt medlemskab for én person koster 100 kr. pr. år.

Et personligt medlemskab for to personer i samme husstand koster 150 kr. pr. år.

Et erhvervs- og institutionsmedlemskab koster 400 kr. pr. år.

Et livsvarigt personligt medlemskab koster 2.000 kr. én gang for alle.

Ved indmeldelse modtager du en "historiepakke" bestående af bøger og tidsskrifter om områdets historie.

Såfremt du ønsker at blive medlem, kan du sende en mail til kasserer@halshistorie.dk med angivelse af navn, adresse og mail.

Som medlem af Hals Museumsforening og Arkiv

- støtter du det lokal- og kulturhistoriske arbejde i den tidligere Hals Kommune, nemlig sognene Hals, Ulsted, Vester Hassing og Øster Hassing/Gåser
- er du med til at sikre, at vores fælles kulturarv bliver bevaret.
- modtager du årligt et nummer af Årsskrift fra Museumsforeningen for Hals Museum og Arkiv.
- får du 25% rabat ved køb af bøger og publikationer, der udgives af Hals Museumsforening og Arkiv.
- kan du i rimeligt omfang få tilsendt digitale kopier af fotos fra samlingen.
- har du, med ledsager, gratis adgang i åbningstiden til Hals Museum, samt gratis adgang til de øvrige museer under Nordjyllands Historiske Museum, (dog kun reduceret pris på Vikingecenter Fyrkat og Lindholm Høje Museet).

Bestyrelsen i Hals Museumsforening og Arkiv, januar 2015:

- Svend-Erik Krag Olsen, fungerende formand, Nørrestrand 48A, 9370 Hals, tlf. 9825 7063, mail: formand@halshistorie.dk
- Majbritt Jensen, kasserer, Halsvej 173, Stae, 9310 Vodskov, mail: kasserer@halshistorie.dk
- Nikolaj Schaumann, bestyrelsesmedlem, Korsholm 107, 9370 Hals, mail: ns@halshistorie.dk
- Anders Hind, bestyrelsesmedlem, Vor Frue Plads 4^{III}, 9000 Aalborg, tlf.: 4014 7417, mail: ah@halshistorie.dk
- Karen Christensen, bestyrelsesmedlem, Vinkelvej 15, 9370 Hals, mail: kc@halshistorie.dk
- Sørn Nordhald, bestyrelsesmedlem (udpeget af Aalborg Kommune), Sømærket 5, 9370 Hals, mail: sn@halshistorie.dk
- Tove Michelsen, arkivleder, Holtetvej 16, 9362 Gandrup, tlf. 2615 2705, mail: arkiv@halshistorie.dk
- Jan Slot-Carlsen, Houvej 187, Ulsted, 9370 Hals, tlf.: 2028 2782 mail: jsc@halshistorie.dk
- Kaj Haulrich, 1. suppleant, mail: kh@halshistorie.dk.

Postadresse: Hals Museumsforening og Arkiv, Toften 1B, 9370 Hals

Hjemmeside: www.halshistorie.dk

Årsskrift 2014

Årsskrift 2014

Hals Museumsforening og Arkiv.

Redaktion:

Majbritt Jensen, Tove Michelsen og Jan Slot-Carlsen

Copyright:

©Forfatterne, Hals Museumsforening og Arkiv.

Udgivet marts 2015 af Hals Museumsforeningen og Arkiv.

Tilrettelæggelse: Jan Slot-Carlsen

Tekniske produktion: Nordcolor, Aalborg. Oplag: 300 expl.
ISSN 1395-2447

Postadresse:

Toften 1B, 9370 Hals, Tlf. 9931 7450, e-mail: www.halshistorie.dk

Hjemmeside for Hals Museumsforening og Arkiv:
www.halshistorie.dk

Forside: Grafik af Sophie Hedvig

Forord

Kære læser af årsskriftet fra Hals Museumsforening og Arkiv!

Igen i år, mener jeg, der er fungerende formand, at vi præsenterer foreningens medlemmer for et flot, interessant og lodigt årsskrift, som bestyrelsen gerne vil takke de enkelte bidragsydere for.

”Fungerende formand”? Hvad er nu dette? Situationen er den, at vores formand siden 2012, Niels Bork, kort før jul meddelte bestyrelsen, at han af helbredsmæssige årsager blev nødt til at nedlægge sit hverv som formand for Hals Museumsforening og Arkiv.

Fra bestyrelsens side vil vi gerne takke Niels Bork for hans store indsats for vores forening. Gennem mange år har han virkelig kæmpet for Hals Museum og Arkiv. Både som skoledirektør, forvaltningschef og medlem af foreningens bestyrelse.

Han havde håbet på, at det planlagte meget flotte Skanseprojekt, samt en tilbagevendende af en museumsinspektør på ”fuld tid” skulle blive til virkelighed i hans formandstid. Således kom det desværre ikke til at gå. Vi takker Niels Bork for hans mange års ”tjeneste” ved og for foreningen og ønsker ham held og lykke i tiden, der kommer.

Som nogle af læserne måske erindrer, så kunne Hals Museumsforening i 2012 fejre sin 40 års fødselsdag, som en forening der så ud til at være under afvikling. Som Fugl Fønix rejste vi os. Kæmpede videre med hjælp fra mange frivillige hjælpere centreret om vort største aktiv: Arkivet.

Arkivet har i år haft mange offentlige arrangementer: 6 på Ladegården, 2 på Hals Bibliotek, 4 i Øster Hassing, 2 i Holtet og 1 i Gandrup. Ved alle har der været stort fremmøde og masser af snak om egnens historie. Endvidere har der været mange afleveringer til Hals Museumsforening og Arkiv. Vi fortsætter i det kommende år med fortælle – og billedindsamlings eftermiddage/aftener i samarbejde mellem os og diverse borgerforeninger, brugerråd, menighedsråd og andre foreninger, der måtte ønske det. Vi har allerede en del aftaler på plads.

Vi må også huske vort uniformerede korps: Skanselaug. Det stiller gerne op i forbindelse med forskellige begivenheder omkring Skansen. Skanselaug arbejder stille og roligt på at få endnu flere frivillige ”under fanerne”. Vi har stadig plads til flere.

Igen trækker mørke skyer op i horisonten. Vi var stillet i udsigt, at arkivet og dermed hele foreningen skulle flytte med Hals Museum til Skansen. Sådan blev det ikke. Der var ikke plads. Vi indledte et samarbejde med Hals lokal TV om lokalfællesskab på nuværende adresse Toften 1. Aalborg kommune har givet et mindre tilskud til driften af bygningen, men vi skal være ude/forlade bygningen pr. 31. januar 2015. Med andre ord: Vi skal finde et egnet sted. Et sted der først og fremmest kan rumme vort store arkiv. Vi ser gerne, at det bliver i samarbejde med Hals Lokal TV. Idet et samarbejde mellem de to foreninger åbner nye muligheder for indsamling, registrering og formidling af vor store og spændende kulturarv.

Svend-Erik Kragh Olsen, Formand/fung.

Indhold

<i>Sv. Gram Jensen</i> Prinsessen	7
<i>Mie Bojesen (født Marie Mortensen)</i> Snilliker, livstykker og kamp om dynen	14
<i>Thea Højvang Rasmussen</i> Soldater, børn og oplevelser på Hals Skanse	25
<i>Nikolaj Schauman</i> Understøttende undervisning	30
<i>Tove Michelsen</i> SkrydsPeters vaser	32
<i>Tove Michelsen</i> Hals Arkiv	34
Bøger og publikationer	36

Prinsessen

AF SV. GRAM JENSEN

Mit barndomshjem i Hals var beliggende på Birkevej. Det beskedne gulkalkede hus, som min far havde ladet opføre i 1939, var placeret på en hjørnegrund der, hvor Birkevej krydser Sofie Hedvigs Vej.

Den person, som sidstnævnte gade er opkaldt efter, var en prinsesse, tilmed af blodet. Hun hed *Sophie Hedevig* og var født i 1677 som datter af kong Christian V og dronning Charlotte Amalie. Hun voksede op med en storebroder, der siden blev kong Frederik IV, og en lillebroder, prins Carl, som senere kom til at spille en meget betydelig rolle i hendes voksenliv.

Dronning Charlotte Amalie var storgodsejer, bl.a. ejede hun de sjællandske godser Gjorslev og Erikstrup, som datteren arvede efter hendes død. På kong Frederik IVs foranledning overlod prinsesse Sophie Hedevig disse herregårde til kronen og fik i stedet Børglumkloster samt Dronninglund og Dronninggård. Og den 14. marts 1716 fik prinsessen skøde på Hals Ladegård¹ tilligemed anden ejendom i Hals sogn. Dengang var Hals Ladegård skyldsat for hartkorn: 10 tønder, 1 skæppe, 3 fjerdingkar og 1 album og altså i denne sammenhæng: en ret ubetydelig ejendom. Efter kort tids forløb videresolgte Sophie Hedevig Børglumkloster, men beholdt Dronninglund og Dronninggård samt Hals Ladegård¹ og havde således fremdeles betydelige besiddelser i Sydøstvendssylsel.

Sommeren 1719 opholdt prinsesse Sophie Hedevig og prins Carl sig på hendes gods Dronninglund. Det var her, at hun påbegyndte sin prisværdige indsats for, at bøndernes børn på hendes besiddelser skulle have adgang til undervisning. Et arbejde, som i første omgang resulterede i oprettelsen af syv skoler i Dronninglund sogn samt to skoler i Hals sogn, De syv skoler i Dronninglund sogn var beliggende i Aså, Bolle, Dorf, Gerå, Hjallerup, Torup og Ørsø²." De to skoler i Hals sogn lå henholdsvis i Hals og i Hou. Fundatsen for samtlige disse skoler er dateret den 28. august 1719.

DEN FORTJENTE LOKALHISTORIKER Chr. Petresch Christensen har i sin fremstilling af "Kjær Herreds Skoler og Skolevæsen m.v. omkr. det 18. Aarh's Midte" beskrevet skolerne i Hals sogn således:

"Om Skolehuset i Hals meddeler den daværende Skoleholder 1745, at det var beliggende i Hals by paa det belejligste Sted for Hals', Skovshoveds og Møhlholts Børn³⁾", som søgte denne Skole. Huset stod med Enderne i Sønder og Nør og bestod af 8 Fag eller Bindinger; Undertømmeret var altsammen af Eg og "hugget i Fod", det øvrige Tømmer af Fyr og Gran. De udvendige Vægge var alle

murede, de indvendige klinede. Taget var Straatag med skraa Gavle, og over hele Huset var der Loft af Fyrrefjæl. Paa den østre Side af Huset var Indgangen, der var forsynet med 2 Halvdøre og fornøden Lukkelse. Naar man gik ind, havde man paa venstre Haand Skolestuen, der bestod af 5 Fag og paa østre Side havde 2 Fag Vinduer, paa søndre 1 og på vestre 1, alle store. Til højre for Indgangen var Skolemesterens Stue, som bestod af 2 Fag forsynet med 2 Karme Vinduer paa østre Side; i det sydligste Fag paa den vestre Side var Udgang til Køkkenet, som bestod af en 1/4 af det Fag, i hvilket Skorstenen stod. Til Skolemesterens Lejlighed hørte yderligere et Udskud - med Udgang til Haven - som strakte sig langs opad de tre nordligste Fag. Dørene var af Fyrrefjæl med Jærnbeslag og i god Stand og Gulvene af Ler. Til Skorstenen, der var muret af brændte Mursten og saa god som ny, hørte en Bagerovn."

Skolen i Hou, som alene blev søgt af byens børn, var 2 fag eller bindinger mindre end skolen i Hals. Denne prunkløse bygning lå midt i byen. "Huset stod med Enderne i Øst og Vest og bestod af 6 Fag. Undertømmeret i Ydermurene var af Eg, og Stolperne hvilede paa Sten; det øvrige Tømmer var dels af Eg, dels af Fyr, og for en mindre Dels Vedkommende af Bøg; Væggene var alle klinede. Overtømmeret var af Fyr og Gran, Taget var af Straa med skrå Gavle. Over de 5 Fag af Huset var der Loft af Fyrrefjæl, men over det 6te Fag, som var en Forstue, Køkkenet og et lille Udskud, der var tilbygget Huset, var der ikke noget Loft. Til venstre for Indgangen laa Skolestuen, der bestod af 3 Fag og i hvis søndre Side der var 2 Fag Vinduer med 3 Vinduer i hvert Fag. Til højre for Forstuen var Skolemesterens Stue, der bestod af 2 Fag, forsynet med 1 Karm Vinduer med 4 Vinduer i og ligeledes paa den søndre Side. Ved den nordre Kant af Skorstenen var der Udgang til Køkkenet. Dørene for disse Indgange

var hele Fyrredøre med Jærnhængsler og Klinker for, og disse, som alt andet Husset vedkommende var nyt og i god Stand. Gulvene var af Ler. I det Fag, hvor Skorstenen, der var opsat af brændte Mursten, stod, fandtes Forstuen paa den søndre og Køkkenet paa den nordre Side.⁴⁾”

På SJÆLLAND, hvor prinsessen bl.a. havde godser i Søllerød og Lyngby sogne (Dronninggård og Frederiksdal), genoptog hun i 1721 sine bestræbelser på at få bygget flere skoler. Fundatsen for disse skoler er af 5. april 1721. For Dronninggård blev der oprettet tre skoler, en i Øverød-Søllerød, en i Nærum og en i Trørød. Ved Frederiksdal gods blev der oprettet en skole i Virum og en i Bagsværd. Det blev altså alt i alt til yderligere fem “prinsesseskoler”⁵⁾. En virkelig imponerende præstation, selv om hun naturligvis blev langt overgået af sin kongelige broder, idet det lykkedes kong Frederik IV at få oprettet ikke færre end 240 skoler på de godser rundt omkring i landet, der var udlagt til underhold for rytteriet - de såkaldte “rytterskoler”. Hovedsigtet med kongefamiliens skolebyggeri var at sikre børnenes oplæring i den kristne børnelærdom, og *læsning* udgjorde en nødvendig forudsætning for, at dette fromme formål kunne føres ud i livet. Dersom nogle børn havde nemme herudover, kunne de tillige lære at *skrive* og at *regne*, men børnelærdommen gik forud for alt andet.

I 1716, da hele Hals sogn med landsbyerne Hals, Hou og Skovshoved kom i hendes besiddelse, var prinsesse Sophie Hedevig 38 år gammel. Dengang var hun ugift, og hun forblev pebermø til sine dages ende. Imidlertid havde hun allerede som barn været forlovet med sin fætter, kurprins Johan Georg af Sachsen, og i 1689 var det blevet fastsat, at brylluppet skulle finde sted to år senere. Forinden blev dog den unge kurprins ved faderens død i september 1691 selv herre, og da hans hjerte allerede i nogen tid havde været fuldstændigt optaget af en anden dame, måtte hans moder enkekurfyrstinde Anna Sophie, der var søster til kong Christian V, i december 1691 til sin fortvivlelse meddele sin broder, at hendes søn havde erklæret ikke at ville gifte sig med Sophie Hedevig. Christian V lod derfor straks forlovelsen ophæve, men nye fordelagtige partier kom snart på tale. Således førtes der forhandlinger om et giftermål

med den romerske konge (senere kejser) Josef I. Om et sådant ægteskab førtes der i årene 1694-97 intense forhandlinger. Det var især religionsspørgsmålet, der voldte vanskeligheder, idet man fra kejserlig side stillede den fordring, at prinsessen skulle konvertere til katolicismen. I begyndelsen blev dette krav bestemt afvist fra dansk side, men siden skiftede kong Christian V dog mening, hvorimod prinsessen selv kategorisk nægtede at skifte tro. Og i 1698 glippede så også et tredje og sidste forsøg på at få hende standsmæssigt afsat, idet den udsete brudgom kong Karl XII af Sverige

(igen en fætter)⁵⁾ absolut ikke nærrede noget ønske om at gifte sig. Således begav det sig, at prinsesse Sophie Hedevig hverken blev kurfyrstinde af Sachsen, kejserinde af Det hellige romerske Rige af tysk Nation eller Sveriges Dronning.

I 1716 opholdt Sophie Hedevig og hendes ligeledes ugifte lillebroder, prins Carl, sig begge ved hoffet på Københavns Slot hos deres storebroder, der i 1699 havde besteget tronen som kong Frederik IV. Sidstnævnte havde i 1695 ægtet prinsesse Louise af Mecklenburg-Gustrow; men dronning Louise døde den 15. marts 1721, og allerede den 4. april samme år indgik Frederik IV et lovformeligt ægteskab med sin mangeårige elskerinde Anna Sophie Reventlow, som han så tidligt som i 1712 havde ophøjet til fyrstinde af Slesvig. Og den 31. maj, 2½ måned efter dronning Louises død, blev fyrstinden, der af fødsel kun var en komtesse, på Frederiksberg Slot kronet som dronning Anna Sophie.

Den nye dronning var datter af storkansler, grev Conrad Reventlow, men kongens to yngre søskende, prinsesse Sophie Hedevig og prins Carl, ville imidlertid ikke affinde sig med, at deres storebroder så kort tid efter dronning Louises død havde giftet sig på ny og tilmed med en kvinde, der ganske vist var af højadelig, - men ikke fyrstelig - æt. De fandt, at den enevældige konge ved denne adfærd simpelthen havde vanæret kongehuset, og det kom derfor til et brud mellem Frederik IV og hans lillesøster og lillebroder. Sophie Hedevig og Carl forlod hoffet i København og tog i begyndelsen af august måned 1721 permanent ophold på prins Carls gods Vemmetofte nær Fakse. Her etablerede begge deres eget hof. Ved prinsens hof var der ikke færre end 47 personer ansat; ved prinsessens hof klarede man sig med 23 ansatte, idet sidstnævnte drog fordel af, at hun og broderen var fælles om køkkenet og stald. Til køkkenet

var knyttet mundkok, mundskænk, køkkenskriver og taffeldækker tilligemed syv underordnede køkkenfolk, der alle havde til opgave at tillave den daglige anretning ved de kongelige højheders taffel, hvor der serveredes 8 retter, 4 slags vin og 2 slags konfekt.

Prins Carl nærede en sand passion for heste og besad på Vemmetofte et kostbart stutteri. Han havde en nedarvet tilbøjelighed for jagt, hvortil der var rig lejlighed i godsets skove, og han gik heller ikke af vejen for et ordinært tidsfordriv som at spille billard med de højst rangerende hoffolk. I hans forgemak stod der et billardbord, og her spillede han billard med sin overkammerherre.

Hvad prinsesse Sophie Hedevig angik, da havde hun - som det i 1860 berettes af Vemmetoftes historiker Chr. H. Brasch - "ikke blot sin Blomsterhave med Roser, Lilier og Pæonier, og sit Lysthus fuldt af duftende Oranger, men ogsaa sine tamme Raadyr, der dels stode i et Indelukke, dels gik frit omkring Slottet, sine Paafugle med deres Unger, sine Kanariefugle, og sine Silkeorme, og endelig sine Høns i en talløs Mængde. Vi see ogsaa, at hun har sine Sølvfiletnaale til Fuglegarn, og at der gjøres en Væv til hende, der betegnes som hendes egen; men Hyrdetiden slaer os dog først fuldkommen imøde, naar vi see, at Prindsessen her har sit eget "lille" Kiøkken, sine egne "unge" Kør, og sin egen Melkestue, og saaledes see den Kongelige Dame at skulle søge sit Ideal i Landsbypigens Naturliv."⁷⁾

Og historikeren fortsætter: "Der er imidlertid ingen Tvivl om, at det Meste af alt dette langt mere giver os et Billede af, hvorledes Tidsalderens Idee blev gennemført paa Vemmetofte efter hele sin idylliske Charakter i de der trufne Indretninger, end af det Liv, hvori de Kgl. Høiheder her have deltaget, thi Prindsens Sølvskridtmaaler viser noksom, hvor indskrænkede hans Kræfter vare til at nyde Landlivet, og Prindsessen er sikkert oftere baaret fra Slottet til sit Lysthus i sin Portechaise, end hun tilfods har tilbagelagt denne Vei. En langt større Nydelse havde Prindsessen derimod af hendes sølvbeslagne Kasse, der giemte hendes Farver og Pensler, thi ikke færre Arbejder af hende end 22 Blomsterbilleder, 8 Genrestykker, 4 Bibelstykker, og 7 Portraiter, foruden flere ufuldendte Arbejder befandt sig paa Vemmetofte ved hendes Død, og et af hendes bedste Arbejder see vi, hun strax i Begyndelsen her har udført. Ved

Siden heraf kunne vi vistnok ogsaa nævne Musiken. Hvad der imidlertid var mere for hende end noget som helst Andet var hendes Bibliothek, der stod i Skabe med Glasdøre under Hovedtrappen, der førte op til hendes Værelser,”

For ret at forstå prinsesse Sophie Hedevigs bestræbelser på at ophjælpe skolevæsenet på sine besiddelser, må man erindre sig, at hun var dybt religiøs. Hun var en varm tilhænger af pietismen, som var en kristen bevægelse, der spillede en vigtig rolle i første halvdel af det 18. århundrede. Ifølge denne strømning, som lagde vægt på en

kombination af religiøs inderlighed og sans for det praktiske, var troen kraftsløs og tom, hvis ikke den viste sig i troens frugter.

At prinsessen var pietist kom Hals Kirke til gode, for i årene 1724-27 lod hun den store kirke hovedindsat. Ved denne lejlighed blev prædikestolen fra 1572 nystafferet, og lydhimlen er rimeligvis fra denne tid. Den er smykket med i alt fem skjolde. Regnet fra nordvest til nordøst er der først et skjold med et bibelvers (2 Krøn 24,13, som i den autoriserede oversættelse nu lyder således ... “de genopbyggede Guds hus efter de fastsatte mål og satte det i stand”), dernæst et skjold med prinsessens kronede spejlmonogram, i midten et større skjold med hendes fyrstelige våben, fulgt af endnu et skjold med hendes kronede spejlmonogram og endelig et skjold med årstallet 1727. Ved samme tid opsattes over døbefonten fra 1100-tallet en fontehimmel. Den er i barokstil og henter sit motiv fra Jesu dåb i Jordanfloden. Man ser således et par udskårne figurer forestillende Jesus og Johannes Døberer, og over Jesu hoved ses Helligånden i form af en due. Over himlen pranger endnu et skjold med hendes kronede spejlmonogram.

Ved broderens død i 1729 arvede Sophie Hedevig Vemmetofte og Højstrup godser, som hun siden testamenterede til et adeligt jomfrukloster. Prins Carl efterlod sig desværre også en betydelig gæld, og for at få denne gæld betalt, så Sophie Hedevig sig i 1730 nødsaget til at afhænde alle sine besiddelser i Sydøstvendssyssel.

Prinsessen, der i sine sidste år var meget svagelig. Døde i 1735 og blev begravet ved siden af sin broder i gravkælderen under højkoret i Roskilde Domkirke.

Noter

- 1) *Kronens Skøder*, 3. bd. (1941) s. 502 ff.
 - 2) Se om disse syv skoler P.M. Rørsig: *Skoler og Degne i Vendsyssel indtil 1814* (1933-44) s. 302 ff.
 - 3) Skolehuset antages at have været beliggende lige syd for den nuværende Hals Skole, dvs. på den jordlod, der i dag betegnes med matrikelnummeret 4^b Hals by og sogn (Skolestien 7).
 - 4) *Fra Himmerland og Kjær Herred*, bd. IV (1921-23) s. 14 ff.
 - 5) Se om disse fem skoler Ingrid Markussen: *Prinsesseskolerne i Søllerød sogn 1721-1823* (1971).
 - 6) Karl XII's moder, dronning Ulrike Eleonore af Sverige, var søster til Christian V.
 - 7) Chr. H. Brasch: *Vemmetoftes Historie som Herregaard, Slot og Kloster*. Anden Del. *Vemmetoftes Historie som Slot* (Kjøbenhavn 1860) s. 135 f.
- Alle billeder af Sophie Hedvig: Wikipedia

Snilliker, livstykker og kamp om dynen

Mie Bojesen (født Marie Mortensen) fortæller om barndomsliv på landet i 1930erne.

Mor (Lise) og Far (Frederik) blev gift 20. maj 1921. De kom fra Søra (Far) og Dronninglund (Mor), og slog sig ned i Ulsted. Ejendommen Nejsigbro var på 8½ tdr. land – men dengang kunne man næsten leve af en ejendom på den størrelse.

Mens jeg kan huske, havde vi mest 5 køer og 2 grisesøer + opdræt. Så havde vi 30-40 høns, og det var en væsentlig indtægtskilde. Æggekusken kom engang om ugen, og så havde vi vasket æggene rene. Der var jo også af og til en høne til suppe.

Kyllinger blev også udruget (af skrukhøns). Vi havde hane, så naboerne kom og fik byttet æg, når de skulle have en skrukke lagt på æg.

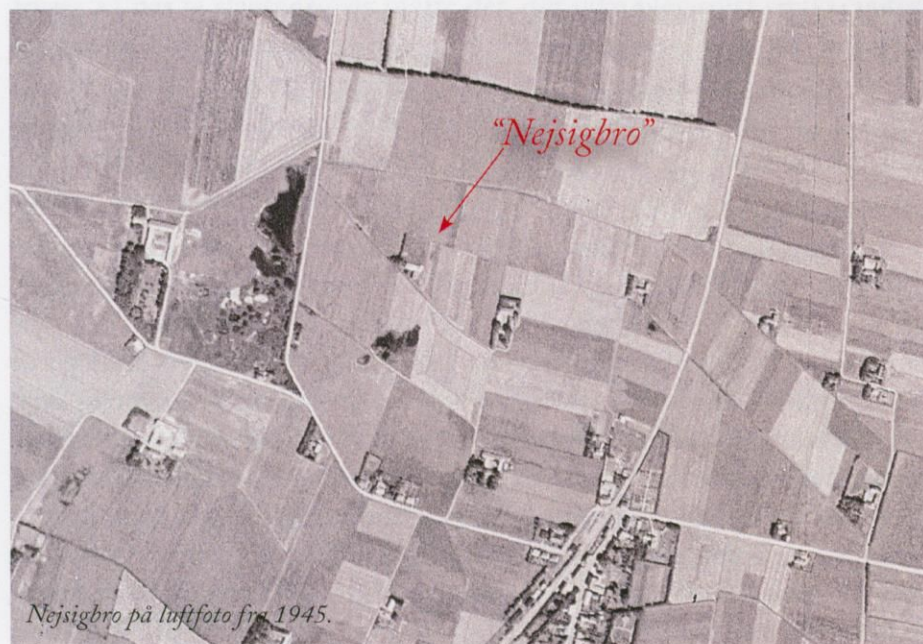
Søskendeflokken bestod af Karen fra 1921, Søren fra 1924, mig fra 1925, Kristian fra 1928, Edith fra 1931, Elly fra 1934 og Gudrun fra 1936.

Øverst: Lise og Frederik med deres 7 børn – Karen, Søren, Marie (Mie), Kristian, Edith, Elly og Gudrun.

Der var ikke, efter det jeg kan huske, meget at gøre godt med. Der var heller ikke meget plads at lege inde i om vinteren. Vi havde godt nok to stuer, men den ene var den ”ny stue”, og den stod kun til pynt. Strygetøjet lå på en stol bag ved døren, ellers blev den ikke brugt. Far havde en harmonika, da jeg var lille. Den stod også derinde, trods det, fik vi alligevel lavet huller i den, så den ikke kunne spille. Jeg kan huske, Far spillede ”Og en på harmonikassen” og ”di li rum le run lej”, sådan cirka.

Der var ingen kakkelovn derinde, så om vinteren kunne blomsterne ikke engang være der, da var der frost på ruderne. Vi havde aldrig blomster i mere end det ene vindue i dagligstuen. Ved det andet stod divanen, og der stod de små på og kikkede ud. Spisebordet stod imod divanen. Der sad en række derpå, når vi spiste. Der var ikke til at sætte plade i bordet, så vi måtte sidde tæt sammen, når vi var så mange. Karen var ude at tjene, før vi fik Gudrun, så vi var, da vi var flest, otte. Mor sad altid med den mindste på knæerne. Der var ingen lettelse i form af barnestole eller kravlegårde.

Vi fik to retter mad, og altid om middagen, så de, der var i skole, måtte nøjes med de opvarmede rester til aften. Det var skik alle steder. Jeg

Nejsigbro på luftfoto fra 1945.

Frederik Mortensen med hans "fem rajsler Tubertelkøer"

ved ikke af, at nogen fra dengang tog hensyn til børnene. Eftermad fik vi altid, og vi var to til at dele en tallerkenfuld. Jeg tror ikke, vi havde så mange daglige dybe tallerkner, og det nye spisestel blev ikke brugt. Tykmælk, som var hjemmelavet af mælk med lidt kærnemælk i, var ikke let at enes om. Vi skulle tage pænt af hver side, så det blev "stående", mens vi spiste. Stegt flæsk var vist det, vi fik tiest.

Morgenmad bestod af enten øllebrød, havregrød eller the. Det var kun Mor, der drak kaffe. Far drak the. Til aften fik vi om sommeren tit kærnemælk med rugbrød i, og om vinteren blev det så vælling med rugbrød i. Det sparede på smør og pålæg, og vi ville også altid gerne have det. Fik vi brød, var vi meget glade for en "snillik". Det var en tynd rugmelsmad, og der fik vi stegefedt fra flæsket og sukker på. Jeg har ikke smagt det som voksen, og kunne heller ikke tænke mig at prøve det. Mor bagte vist tit kaffekage (kringle). Det var hun god til. Når vi kom fra skole og kunne lugte bagværket, blev vi så glade. Der gik altid 1½ stang til den første dag. Resten slog til dagen efter. Aftenkaffe var der ikke noget, der hed. Om sommeren fik vi af og til rabarbergrød før vi gik i seng, men

Mor kunne aldrig klare sig med at koge grød, enten må hun ha' lavet for små portioner, ellers må vi ha' været for grådige.

Når Far havde spist, sadet lidt ved enden af bordet, hvor vi på skift sad på bordet og kløede hans ryg – det var en æressag, hvem der var bedst til det, var klokken ikke meget over otte, før han gik i seng. Den anden mindste skulle ligge ved Far, og når han trak vækkeuret, ringede det lidt, og så var det i seng med hende, og det var noget, hun glædede sig til. Så havde Far jo varmet sengen. Navnene skiftede jo, som der blev flere, derfor betegnelsen anden mindste. Det skete også Far lå på gulvet og sang lange sjove sange.

Der var ingen varme om natten, så der skulle tændes op i kakkelovnen. Der kogte Mor øllebrød eller havregrød, eller vand til the. Det var lidt forskelligt, hvad vi fik, før vi gik i skole. Mor smurte madpakke, sommetider med æg eller frikadeller. 2 skiver fik jeg med, og det var altid pakket ind i avispapir. Det var tit suktermadder. Det var vist også det, vi helst ville have. Jeg kunne i hvert fald ikke lide rullepølse, der var fed, eller saltet kød, der var kogt til grønkålssuppe el. andet. Vi havde jo ingen fryser, så når vi slagtede gris måtte det, der ikke blev spist straks, saltes. Skinkerne blev røget. Så hang de nede i baggangen med en avis omkring. De blev taget frem og skåret pålæg af, stegt med spejlæg til eller brugt som middagsmad. Benet, som blev tilbage, kogte Mor, når vi fik grønkålssuppe, om også hun vidste, at der var ingen af os, der ville have det, og suppen var bestemt ikke god.

Vi havde fire senge, da vi havde flest. Da jeg var lille, sov vi i en lille seng i et hjørne af soveværelset. Mor og Far havde altid de to små i sengene hos sig, og når der kom en ny måtte den, der nu var tredje mindst ud til os andre. På et tidspunkt, det var nok da vi fik Edith, var der ikke plads til os mere. Vi havde ingen børneværelse, men en stor forgang, hvor der bag et forhæng stod 2 senge. Den ene var en dobbeltseng. Karen, Søren og jeg delte den. Jeg lå i midten, og hvis de begge to strammede dynen til, lå jeg som i et telt, dynen faldt ikke ned på mig, og det var koldt. Der var tit slagsmål om dynen og pladsen, men hvis der ikke kunne blive ro, kom Far ud og "lagde dynen på os", og det var ikke så sjovt, for så fik vi

nogen i enden, men så blev der ro. Det var før vi fik en anden seng, og før vi fik nr. 6, som var Elly. Da hun kom, fik vi en spiralseng, hvor Søren og Kristian lå i.

Om vinteren havde vi en varmedunk, som vi på skift fik i sengene. Når vi så skulle i skole om morgenen, var vandet deri tilpas at vaske sig i, og det gjorde vi alle sammen i det samme fad i det samme vand, så vidt jeg kan huske. Vi havde godt nok en stor trævugge, men de små lå ved Mor lige fra de blev født. Når de blev vasket, var det på Mors knæ. Talkum eller børnepudder var der ikke noget af. Der kom kartoffelmel i en pose af tyndt stof, som blev varmet og dermed ekstra tørret på kakkelovnen, og så blev ungerne ”duttet” med den under armene, på halsen og i enden. Mor var god til at passe små børn, men hun havde jo efterhånden også øvelsen. Vi fik vist alle sammen bryst til, vi var i nærheden af 1 års tid. Så var der noget, der hed ”jovkkelse”. Det var gammelt kaffekage med kogt vand på og sukker og fløde i. Det var måske ikke det sundeste, men da var der endnu ingen der kendte til vitaminer og sunde grøntsager. At vi ellers levede temmelig sundt var tilfældigt, og fordi f.eks. kærnemælk og rugbrød var billigt.

Fiskehandleren Anders Hald kom hver tirsdag, og så kom der en man kaldte ”Benmanden”. Han solgte kød, det var vist det de kaldte slagteri-affald, måske det der ikke var marked for andre steder. I hvert fald havde han oksekød til suppe og meget andet. Røde pølser havde han også, men dem smagte vi aldrig. Anders Hal kørte med en islænder, og vi fik af og til lov at ”ride” på den ned til naboen.

Der var andre ting, vi heller aldrig smagte, f.eks. bananer. Der var en pige, jeg gik i skole sammen med, der havde sådan en med. Jeg ville vel nok gerne ha’ bare smagt en bid. Det kunne måske ha’ givet skuffelse. Da Far første gang kom hjem med tomater så de meget spændende ud, og så meget rødere og pænere end æbler, måtte de smage derefter. Pu’ ha’ så fik vi munden fuld af de kærner. Det var en stor skuffelse.

Legetøj var det småt med. Vi havde to tøjdukker, som fik nyt hoved efter behov. Det kunne købes nede ved maleren, som også solgte legetøj. Det var altid til jul, den operation foregik. Det hændte også, de fik en kjole,

og en margarinekasse blev monteret med puder. Det var julegave til de små, så fik de store et ludospil til deling.

Vi havde altid tøj, vi ku' være bekendt – også helt og rent. Det traf dog, Mor havde glemt et hul i en hæl – vi havde jo ikke mange par strømper – det var ubehageligt at skulle gå og holde det nedenfor skokanten. Mor syede alt vores tøj, til vi blev store, da var der en der hed Jette, der vist enkelte gange syede kjolen. Vi gik i livstykke. Det var en "vest" der var til at knappe bagpå, og til at sætte strømpebånd forneden. Mor syede livstykker af vores gamle kjoler. Det var vi ikke så stolte af, når vi sku klædes om til gymnastik. Vi var i livstykket over særken, som også var hjemsyet af melsække. De fleste havde hvide ribstrikkede, men vi var nok hurtige til at klædes om, så der ikke var for mange, der så det.

Søren gik i pludderbukser, så længe jeg kan huske, så han brugte nok halvstrømper, så slap han for strømpebånd (pludderbukser var vide pose- de og gik til under knæet). Vi fik nye tøjsko hvert år, og Mor syede både sål og "over". Tøjskoene var syet af gamle frakker osv. Mange lag til sålen, der blev "stukket" sammen med kinesertråd og en stoppenål, og to lag til over. De blev foret med gamle bløde strømper eller noget af en trøje. Det var spændende. Når den ene sko var færdig, brugte vi den til at lege "stå på is" inde i stuen. De kunne rigtig glide, til de blev stive af skidt og støv.

Lys var vi ikke forvænnet med. Vi havde en hængelampe over bordet i stuen, og den lyste ikke særlig langt ud i stuen. Så havde vi en køkkenlampe, vi så tog med os i spisekammeret, og når vi skulle i seng. Far havde en flagermuslygte, der var endnu dårligere lys i, men det tænkte vi slet ikke på dengang, for vi havde aldrig set andet. Vores naboer, Etrups, havde el. De boede så tæt ved byen, men de sparede også. Der blev ikke tændt lys før, der var mørkt, og aldrig midt på dagen.

Det lyder vist lidt kedeligt, men det var det bestemt ikke. Efter de sange, jeg kan genkende, som Mor sang, da vi var små, må hun have sunget meget. Jeg har grundet på, hvor hun har lært dem henne. Far sang også, men ikke så mange, men nogen med en lang, lang tekst.

Fra jeg var 11 år, var jeg ude at tjene om sommeren, men kom dog hjem om natten. 2 somre var jeg barnepige på Hanne og Jens i Rottrup, og

sidste sommer før jeg gik til præst, var jeg formiddagspige ved en gammel dame, der hed Andrea Hovaldt. Lønnen var for de tre somre 35-45 kr., og ved Andrea H. 50 kr., der blev udbetalt månedsvis med 8,33 kr. om måneden, hverken mere eller mindre, men det var også bare formiddagsplads – jeg gik kun i skole 2 dage om ugen om sommeren, så der var 4-5 dage igen.

Jeg var vist den eneste af os, der spillede håndbold om sommeren. Karen var vist ikke så glad for boldspil. Hun var derimod god til gymnastik. Det var Kristian også, han kunne slå kraftspring og gå på armene. Søren gik ikke til noget – han var god til at spille kugle og havde flere kasser med både glas- og lerkugler. Hvis man havde fået 5 ører og købt kugler (5 for 1 øre), var de væk med det samme, hvis vi spillede med ham.

Skolen har jeg ikke fortalt om endnu, jeg gik der ellers i otte år. Søren havde lært mig både at regne og læse før, jeg kom i skole som 6 årig. Jeg sad ved Nørhedens Gerda i mange år. Der var 6 klasser, så da jeg ikke kunne komme ud af skolen, gik jeg to år i 5. og to år i 6. klasse, og lærte overhovedet ikke mere andet år i klassen, da det var det hele om igen – det hele!

Der var tre rækker borde i klasseværelset. Drengene sad i rækken ved vinduet, pigerne i den næste, og vi var nok altid flest piger – vi var vist omkring 30 elever i klassen – for det var vist også ene piger, der sad på den tredje række. Den var kun fra døren og ned. Dem, der sad der, var de socialt dårligste, og også dem, der var dårligst i skolen. Jeg tror heller ikke, de blev hjulpet i gang, hvis de var gået i stå med noget. Den gang var det bare sådan, men senere kommer man til at tænke på, at der virkelig blev gjort forskel. Der var ingen af os søskende, der ikke blev hjulpet, men vi var også, når jeg skal rose os selv, alle sammen dygtige i skolen.

Bedstefar i Dregaard døde sommeren 1939, og vi flyttede fra Ulsted to dage efter min konfirmation. Der havde været snak om det en tid, og jeg var meget bange for, at vi skulle flytte før, så jeg skulle i anden skole og til anden præst de sidste måneder. Min konfirmation blev holdt, som de andres. Bedstemor og moster Johanne med børn, Poul og Anemie, kom til middag. Da fik vi suppe. Så kom onkel Peter og tante Agnes til aften. Da fik vi steg og dessert. Gaverne var ca. 100 kr., 2-3 små serveringsfor-

klæder, tøj til en kjole, 3 pæne underkjoler og flere andre ting, som jeg ikke kan huske.

2. april 1940 kørte vi fra Nejsigbro, vi havde de nærmeste naboer på besøg den sidste aften.

Om Marie Bojesen:

Mor (født Marie) tjente forskellige steder, men var også tre måneder på Halvorsminde Ungdomsskole. (Jeg plejer at sige, at det ophold har præget hele vores opvækst – meget positivt.)

Den 17. januar 1948 blev Mor gift med Peter Bojesen i Dronninglund Kirke.

Jeg blev født i december 1948. Vi boede de første år i en lejlighed i Dronninglund.

I 1951 købte de et husmandssted "Skovly" udenfor byen. Her blev mine to søstre Birthe og Lisbeth født.

Mor var her medhjælpende hustru, og da vi var fløjet fra reden, blev hun dagplejemor.

I 1996 solgte de ejendommen og flyttede til Stormgade 17 i Dronninglund, hvor hun stadig bor.

Far døde i 2008.

En selvangivelse

I 1932 sendte Frederik Mortensen "Nejsigbro" følgende selvangivelse til sognerådet i Ulsted.

Den er i kopi skænket til Lokalhistorisk Arkiv af hans datter Marie Bojesen, Thorup, som også har givet tilladelse til den offentliggøres.

*Ja, a er Prioritetsbestyrer i "Nejsigbro",
aa det er int Sjøw,
nej de ka I trøw,
for a haar kun 8 ½ Td. Laj,
- saa a er da ingen Herremaj,
aa paa de skylder a 12.000 væk
aa de er min stadige angst aa skræk,
for Renter aa Afdrag a skaffe skal,
helsen blywer Griis aa Allermann gal.
Ja, a slaas mæ Armod Daw aa Næt,
aa a blywer mier aa mier træt,
te sidst val Armod Øwertawe foer
aa javer mæ baade fraa Huks aa Jord
aa øwer i Staunings Arbejdsløshær
aa løn paa Kasser her aa der,
men de er vist aasse bejer end de her.
A haar fem rajsler Tubertelkøer
aa fem sølle mæver Grisesøer,
i Hingst, som Folk skæller uk for i Wonni,
a tykkes nu siel, det er i dejlig Ponni,
en tredive Høns, to Kat aa i Huj,
ja, no skal a snart hol mi Muj.
Ja, hves a no skryver jenne Nuller,
saa sejer i val nok: "Ja, haj æ da kuller",
men krisehjælpen er int ret stuer,
der er val let til Faar, slet int te Muer,
aa a haar da Kuen aa fem bette Bøen
aa de sku da jan ha`nue te Føjen,
så de jennest a haar aa undvær te Skat,
det er saamæj vor gammel Kat*

Ærb. Prioritetsbestyrer

Selvangivelsen videresendes til skatterådet således

Ulsted Sogneråd d. 18/2-1932.

Hermed følger "Selvangivelse" som vi straks sender til Skatteraadet, efter Søren Jungersens Udsagn er der en særlig Specialist i at finde Fejl på Skatteraadets Kontor A.V. – til denne bedes medfølgende overbringes med anmodning om en udtalelse om Selvangivelsens Gyldighed.

Ærb. Thomas B. Thomsen

Skatterådets svar på Frederiks Mortensens selvangivelse

Selvangivelsen kan efter Sogneraadets Skøn tages til Følge, medfølgende Bilag skal dog minde Prioritetsbestyreren om at det danske landbrug ogsaa har haft sin Besøgelsestid.

Ærb. A.V

Bilag

*Kan Du huske, at der var engang,
at vor Krone den var nær ved halv.
Penge flød saa vidt om Land
til den danske Bondemand.*

*Der var ingen Grænser for,
hvad hans Jord kunde give,
naar den kun fik Skit og Møj
har jeg ladet mig sige.*

*Og om Kræfternes frie Spil,
han den gang store Ord lod falde,
men dem han nu ej huske vil
han løber fra dem alle.*

*Ak og Ve og stor Malise
høres nu fra hver en Egn.
I er inde i en Krise,
der skal ta's fra Præst og Degn.*

*Hvorfor ej la' Embedsstanden
sidde lidt på Flæsket,
der har Du og Herremanden
i flere Aar Jer mæsket.*

*Nej du gæve Vendelbo, bevar dit stolte Ry,
kæmp for din Viv, dit Hus, dit lille Rige,
saa lad dem først gaa fra Mors og Thy,
de plejer først at vige.*

*Se smørret stegen er i Pris,
snart maaske Du sejler for en gunstig Brise,
men husk saa Renterne til Allerman og Griis,
naar Du er ude af din Krise.*

*Og vi vil ogsaa gerne have lidt i Skat,
ja, vi synger på den gamle Vise,
men Stauning han skal ha' til Dit og Dat
høem ved, maaske til Aalborg Kildepavellon.
for den er inde nu i Krise.*

Noter:

Ældre Ulstedboer mener at kunne huske, at selvangivelsen blev taget til følge.

Lærer Allermann og købmand Hermann Griis var på den tid direktører i Ulsted Sparekasse.

Søren Jungersen var skatterådets mand ved den lokale ligning i Ulsted.

Frederik og Lise Mortensen boede fra 1921-1940 i Nejsisbro, som ligger i "Lilleheden".

Der er på et kort fra 1905 også vist et "Nejsigbro" lidt syd for den østligste af Nejsiggårdene, der også kaldes Finstrupgård

Soldater, børn og oplevelser på Hals Skanse

AF THEA HØJVANG RASMUSSEN

Endnu et år er gået på Hals Museum, og sikke et år det har været, fyldt med aktiviteter, nye udstillinger, renovering af museets tøjhuis og masser af besøgende.

Året startede ud med en gennemgribende nyopsætning af museets permanente udstillinger, så museet nu indeholder tre hovedfortællinger. Første udstilling omhandler Hals Skanses historie fra oprettelsen i 1653 til nedlæggelsen i 1848. Anden udstilling omhandler Hals under besættelsen, hvor skansen tjente som hovedkvarter for de tyske tropper. Tredje udstilling omhandler Hals bys udvikling fra vikingetid til i dag, med

Der var travlhed lige op til sæsonstart på Hals Museum. Her ses den kommende udstilling om Hals Skanse. Den store bymodel blev flyttet, og der blev opsat nye tekster og montrer op. Foto:

historier om bl.a. Hals Havn, fiskeriet, færgeoverfarten og lodsvæsenet. Hals Museet råder over en flot og udførlig bymodel af Hals i 1945, som er bibeholdt i den nye udstilling og binder alle udstillingerne sammen. På modellen kan bl.a. ses det gamle havneanlæg, tyskernes barakker og skanseanlægget. Den nye havn og færgelejet, som først blev bygget i 1950'erne og 1960'erne, er siden blevet malet på, så man får en fornemmelse af den store udvidelse af den gamle havn.

Museets håndværkere og medarbejdere arbejdede på højtryk for, at blive færdige til sæsonstart, og det er ikke kun udstillingerne, som har fået nyt udseende. Museets butik har fået et lyst og åbent udtryk med et nyt flot udvalg af varer med særligt fokus det maritime. Udstillingerne skulle være færdige til sæsonstart og 23. maj var der åbningsreception, hvor museet blev fyldt med gæster til bristepunktet. I dagens anledning havde Mejdahls Bageri leveret en imponerende kage formet som Hals Skanse.

Der er dog også sket andre forandringer på Hals Museum i årets løb. Museet har valgt at afhænde administrationsbygningen kaldet "Toften", og satser nu på, at arbejde videre med planerne om en fuld istandsættelse af Hals Skanse. I år renoverede Aalborg Kommune museets Tøjhus, som fik istandsat murværk og sokler, og i løbet af de kommende par år følger udskiftning af vinduer, døre og tag.

Den store kage af Hals Skanse, fra Mejdahls Bageri, var pyntet med tøjhus, krudtkammer og kanoner og vakte stor begejstring hos museets medarbejdere og gæster ved åbningsreceptionen.

Museets murværk blev istandsat i løbet af efteråret 2014. Til foråret 2015 bliver museet kalket hvidt og bliver igen en flot bygning. Foto: Nordjyllands Historiske Museum.

For Hals Museum har 2014 været et år med mange gode oplevelser, hvor museets medarbejdere har lagt sig i selen for at få så gode udstillinger og arrangementer som muligt med den hensigt, at skabe en nærværende og vedkommende fortælling om Hals og Hals Skanse. Vores anstrengelser er også lykkedes et langt stykke hen af vejen. Ikke mindst er museet kommet op af det besøgmæssige dødvande, som har præget museet i de sidste par omtumlede år, og havde i 2014 et besøgstal på 9.100 besøgende. Til sammenligning havde museet knap 3.000 besøgende i 2013. Dette tror vi skyldes, at museet har haft arbejdsro til videre udvikling af udbuddet af arrangementer, og gennem udvidelse af samarbejdet med Hals Museumsforening og Arkiv og Infocenter Hals. I 2014 bød museet på to nye arrangementer; en soldaterdag på kristihimmelfartsdag for børn med fokus på soldaterlivet i 1800-tallet. Dagen var fyldt med masser af børn, som var oplagte til både at smage på gule ærter med flæsk og kål, at lade sig forbinde på lazarettet og indgå i skarp træning i sværdfægtningens svære kunst.

I efteråret afholdt museet en spøgelsesvandring på skansen, hvor museets kustode indviede de besøgende i spøgelseshistorier fra Hals og omegn, mens de på deres vej rundt mødte mørkets skygger. Aftenen afsluttedes med en lille intim vinsmagning fra Heden Vingård på en blæsende kold oktober aften.

Til den årlige store begivenhed i juli, Sortkrudtfestivalen på Hals Skanse, var det dog ikke kulde og blæst, som prægede dagene. Museets medarbejdere og frivillige svedte bravt i deres nye flotte 1600-tals dragter af uld, som var blevet syet i løbet af foråret, og var travlt beskæftiget ved alle poster, da der kom 1.497 besøgende på to meget varme sommerdage. Især var det populært at bage pandekager både for de store og små. Der blev hentet varer og vand hele dagen igennem, men alle havde nogle fantastisk stemningsfulde dage med børneaktiviteter, fægtning, historiefortællere og krudt. Sortkrudtfestivalen er stadig en stor succes, og i 2015 kan vi fejre 10 års jubilæum.

I 2015 byder programmet ved Hals Museum igen på en række spændende arrangementer. Soldaterdagen bliver gentaget og afholdes 15. maj, hvor vi fortæller om våben, mad og feltliv i 1800-tallet. Til sommer afholdes Sortkrudtfestivalen 25.-26. juli, hvor skansen fyldes med aktiviteter, krudt og kanoner. I efterårsferien, 10.-18. oktober, afholder vi

Soldaterdagen på skansen bød på lejrliv og feltrationer bestående af kålsuppe, gule ærter og stegt flæsk med pandekager, som ikke er hverdagskost for mange børn i dag. Men forunderligt nok blev alt spist op. Foto: Nordjyllands Historiske Museum.

Affyring af geværer og kanoner er en larmende affære, og de besøgende havde også deres hænder godt oppe omkring ørerne hver gang, skuddene lød ud over skanseanlægget.

traditionen tro bogmesse med masser af spændende litteratur og gode tilbud. Der vil være en spøgelsesvandring på skansen, 15. oktober, med fortællinger om tro og overtro. Sidst på året afholdes den traditionelle juleweekend, 28.-29. november, på museet med hygge og julestemning.

Til sidst vil jeg på museets og egne vegne takke for samarbejdet med de mange foreninger og gode kræfter, som er med til at skabe liv og interesse for historien i og omkring Hals. Vi vil selvfølgelig også gerne takke for samarbejdet med Hals Museumsforening og Hals arkiv og for deres hjælp og støtte til museet, bl.a. med initiativet om etableringen af byvandring i Hals og på skansen. Vi håber på et fortsat godt samarbejde, og at Hals Museum stadig kan være med til at bidrage med aktiviteter, som skaber gode oplevelser i Hals for halsboere og turister.

Understøttende undervisning

i samarbejde med Hals Arkiv, Hals Museum og Hals Skanselaug

AF NICOLAJ SCHAUMANN

Mou skoles understøttende undervisning i samarbejde med Hals Museum, Hals arkiv og Hals Skanselaug.

Med folkeskolereformen kommer en ny aktivitet - den understøttende undervisning. Den skal sikre, at eleverne møder endnu flere forskellige måder at lære på, at de har tid til faglig fordybelse, og at de får mulighed for at arbejde med et bredere udsnit af deres evner

og interesser. Det skal bidrage til at hæve det faglige niveau. Understøttende undervisning ligger ud over undervisning i fagene. Tiden til understøttende undervisning skal bruges til at supplere og understøtte undervisning i fagene.

Den understøttende undervisning kan anvendes bredt. Den kan have både et direkte fagrelateret indhold, som eksempelvis de obligatoriske emner, og et bredere sigte, som eksempelvis opgaver, der skal styrke elevernes læringsparathed, sociale kompetencer, alsidige udvikling, motivation og trivsel. Dette kan eksempelvis være indsatser i forhold til at styrke klassefællesskabet, besøg på ungdomsuddannelser, museumsbesøg og meget mere. Den understøttende undervisning skal give plads til, at skolerne i højere grad arbejder med kobling af teori og praksis. Under-

visningen skal også i højere grad inddrage situationer fra dagligdagen som eleverne genkender, og derfor oplever som relevante og interessante. Lærere, pædagoger og personale med relevante kvalifikationer kan varetage den understøttende undervisning.

Den bold, der her er sat i spil, har Hals Arkiv, Hals Museum og Hals Skanselaug valgt at gribe og dermed blive en del af de lokale kulturelle tilbud til skolerne. Formålet er at give eleverne en forståelse for Skansen og dens placering, samt Hals' geografiske og historiske betydning. Desuden skal eleverne bibringes en forståelse af, hvad det vil sige at være i krig i forskellige historiske tidsperioder og danne sig et overblik over de historiske kanonpunkter, som knytter sig hertil. Målet er at der skal skabes et læringsrum i og omkring Skansen i Hals i samarbejde med Hals Arkiv, Hals Museum og Hals Skanselaug. Læringsrummet skal ikke kun bæres af faget Historie, men også sammentænke andre faggrupper, så som Biologi, Kristendom, Samfundsfag, Geografi, Idræt, Matematik og Dansk.

Denne forståelse skal opnås gennem en praktisk tilgang/levende historie. Dette sker ved elevernes aktive deltagelse og genskabelsen af en konkret historisk tidperiode eller begivenhed. Den praktiske tilgang kombineres med teoretiske opgaver, hvor blandt andet Hals Arkiv stiller materiale og på sigt lokaler til rådighed.

Undertegnede Nicolaj Schaumann fra Mou Skole er tovholder på projektet, Jeg har i min rolle som bestyrelsesmedlem i Hals Museumsforening og Arkiv, lærer på Mou Skole og frivillig i Hals Skanselaug, både den frivillige og arbejdsmæssige interesse i projektet. Der blev allerede i foråret 2014 udbudt enkelte dage, hvor projektet blev afprøvet på klasser fra Mou Skole. Fra skoleåret 2014/15 effektueres projektet i den foreløbige form, så det også tilbydes skolerne i den gamle Hals Kommune.

Som udgangspunkt skal der sættes en hel skoledag af, da dagen også byder på besøg ved bunkers og en historisk byvandring. Hvis man ønsker mere information om projektet, kan man kontakte Nicolaj Schaumann på tlf. 25 38 69 38 eller mail: nicolaj_schaumann@hotmail.com

Skryds-Peters vaser

AF TOVE MICHELSEN

Peter Johannes Pedersen - kaldet "Skryds-Peter" (1892-1964) startede sin karriere som maler omkring 1900-1905. Først med bopæl i Dronninglund og senere i Ulsted. Skryds-Peter var en meget produktiv maler, der kom rundt i hele Vendsyssel og hans malede helt frem til 1950erne. Mange af hans tegninger og malerier er bevaret i private hjem, på museer og i arkiver. I forbindelse med Hals Arkivs billedindsamling er vi stødt på ikke mindre end to vaser udsmykket af Skryds-Peter. Tryk Museum har en stor samling af hans gårdmalerier, og man kan se en lille udstilling på museet. Museet har dog aldrig hørt eller set vaser malet af Skryds-Peter og er naturligvis meget interesserede i at modtage vaser eller billeder af dem.

Frank Jensens vase

Motivet er Broholt, Holtetvej 67. mat. nr. 6e, Samme motiv findes på to malerier, der befinder sig på Hals Museum.

Franks bedstemor Elvine Jensen fik vassen til sin 60 års fødselsdag i 1945 af tre af sine døtre. De bestilte Skryds-Peter til at male vassen.

Elvine kom fra Øster Hassing og Andreas Jensen kom fra Gåser. Elvine Petrine Pedersen, født 13. august 1885 i Øster Hassing, datter af gårdmand Niels Pedersen og hustru Marie Jensen. Andreas født 24. august 1882 – død 1. april 1953. De fik 12 børn, hvoraf 8 overlevede. De blev gift

11. april 1905 i Øster Hassing og overtog Broholt i 1906 efter Chr. Ottesen. Ved Andreas død i 1953 boede de i Gandrup.

Møller Larsens vase

Motivet er Dankær, Ulsted Rimmer, tidligere Broktvedvej 14, nu Dankærvej 14.

Møller har fået vaser af sin mor Helga Kristine Larsen f. Andreassen. Hun er vokset op på Dankær/Broktved. Født 19. august 1926, datter af husmand Anton Andreassen og hustru Olga Nikoline f. Petersen. Det vides ikke hvornår eller i hvilken anledning vaser er malet.

Måske findes der flere Skryds-Peter vaser? Hals Arkiv hører gerne om vaser med motiver fra området dækkende den gamle Hals Kommune. Vi vil gerne gemme billeder af dem, og vi videreformidler gerne kontakt til Try Museum.

Man kan læse mere om Skryds-Peter i Trine Nielsens artikel "Gårdmaleren Skryds-Peter" (Nyt fra Museumsforeningen for Dronninglund kommune Nr. 17. 2000, s. 9-12) og Henrik Gjøde Nielsen "Skryds-Peter - Gårdmaleren Peter J. Pedersen 1892-1962". 12 sider, Hals Museum 2003.

Hals Arkiv

AF TOVE MICHELSEN, ARKIVLEDER

2015 bliver et spændende år, hvor vi skal forsøge at finde et blivende sted til Hals Arkiv. Hals Museum har flyttet sin administration fra Toften 1b, og Aalborg Kommune ønsker at sælge huset. Hals Arkiv har sammen med Hals Lokal TV fået lov at benytte huset i 2015, og vi har fået et mindre tilskud fra Aalborg Kommune til drift. Men det er en stakket frist, i løbet af 2015 skal vi finde nye lokaler – gerne i en kommunal bygning. De fleste af de andre små arkiver i Aalborg kommune har til huse på skoler, enkelte på ældrecentre/plejehjem.

2014 har været et aktivt år, vi har haft mange arrangementer omkring billedindsamling - 6 på Ladegården, 2 på Hals Bibliotek, 4 i Øster Hassing, 2 i Holtet og 1 i Gandrup. Hyggelige eftermiddage/aftener med stort fremmøde og masser af snak om egnens historie. Det har givet mange afleveringer til Hals Arkiv – ca. 1000 scannede billeder, ca. 200 originalfotos og flere spændende arkivalier. Eksempler på afleveringer er protokoller fra Holtet Mejeri og Mejerisal og billeder fra Øster Hassing Brugsforenings jubilæum i 1955.

Det er dejligt, at så mange bakker op om indsamling og bevaring af områdets kulturarv. Generelt mærker vi en stigende interesse for arkivets samlinger og arbejde, flere besøgende, både på arkivet, hjemmesiden og facebook siden.

Vi vil gerne nå ud til hele arkivets dækningsområde – den gamle Hals Kommune – og vi fortsætter billedindsamling og fortælleeftermiddage i 2015. Samarbejdet med Øster Hassing Borgerforening omkring beskrivelse af gårde og huse i Øster Hassing fortsætter. Holtet-gruppen arbejder videre med samme formål. Der er truffet aftale med Hals Sogns Menighedsråd om tre fortælleeftermiddage på Ladegården i foråret- og måske også efteråret. Så har vi lavet aftale med brugerrådet for Ulsted-parken om 2 fortælleaftener i foråret. Vi vil også gerne i gang med fortællinger og billedindsamling i Hou og Vester Hassing.

Hjemmesiden www.halshistorie.dk opdateres med nyheder, aktuelle arrangementer og – ikke mindst – med erindringer og små artikler fra alle byerne i den gamle Hals Kommune. Hjemmesiden har i 2014 haft i gennemsnit 33 besøgende pr. dag. På facebook står vi for siderne ”Hals Museumsforening og Arkiv” og ”Jeg er fra Ulsted”.

Der er godt nyt fra den nye version af det landsdækkende arkivregistreringssystem Arkibas, som vi bruger. Databasen med registreringer bliver tilgængelig i løbet af 2015. Vi har set en demoversion, der fungerer fint. Når den bliver lanceret, kan alle få direkte internetadgang til de billeder vi registrerer. Det glæder vi os til.

Vi er snart klar til at udgive næste opdaterede hæfte i serien ”Huse i Hals”. Det kommer til at omhandle Midtergade.

Vi kan sagtens bruge flere frivillige:

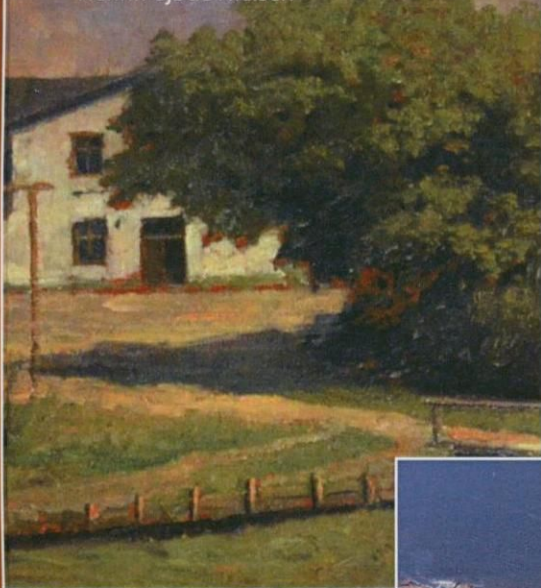
- Vi er i gang med at opbygge en avisklipsamling, har fået fine arkivskabe til det, og vi har systemet på plads. Så skal vi bare have ”pelset” de stakke af aviser, der ligger og roder. En opgave, der er nem at gå til.
- Vi kan bruge flere til registrering af billeder og arkivalier – kræver lidt flair for IT og systematik.
- Flere skribenter ville også være dejligt – der er så mange historier, der kan fortælles.
- Indsamling af erindringer – vi bliver så tit anbefalet at tale med folk, der husker historien. Det kræver blot tid. Vejledning og diktafon har vi.
- ”Levende fortællinger” – Hals Lokal TV er klar til samarbejde, hvis vi kan stille med gode ”ofre” og en, der kan interviewe dem.

Vi ses på Hals Arkiv

Så længe verden står

Af Hals Kommunes skolehistorie 1646-2006

Henrik Gjøde Nielsen

Tilbud:

Så længe verden står

af Henrik Gjøde Nielsen,
2012, 222 sider.

Om skolerne i den tidligere Hals Kommune, fra den første fundats 1646 til kommunens ophør 2006.

100 kr.

Tilbud:

Torvet - Huse i Hals
udgivet 2013, 48 sider.

Historisk gennemgang af
husene på Torvet i Hals.

50 kr.

